

چگونه می‌توانیم نقش محوری مساجد را در جامعه احیا کنیم؟/ تاثیر کارکردهای غیرعبادی بر مساجد

مؤلف کتاب «پرستشگاه ادیان آسمانی در قرآن و حدیث» ضمن اشاره به تمایز اساسی پرستشگاه‌های اسلامی با سایر ادیان به توضیح درباره راه‌های جذب نسل جدید به مساجد و اماکن مذهبی پرداخت.

مؤلف کتاب «پرستشگاه ادیان آسمانی در قرآن و حدیث» ضمن اشاره به تمایز اساسی پرستشگاه‌های اسلامی با سایر ادیان به توضیح درباره راه‌های جذب نسل جدید به مساجد و اماکن مذهبی پرداخت.

کتاب «پرستشگاه ادیان آسمانی در قرآن و حدیث» تالیف فرزین حبیب‌زاده؛ توسط انتشارات جهاد دانشگاهی واحد دانشگاه علامه طباطبایی منتشر شده است.

خبرنگار اینکا برای کنکاش بیشتر درباره موضوع کتاب و نظرات نویسندگان آن با مؤلف این کتاب گفت‌وگو کرده که متن آن را در ادامه می‌خوانید:

اینکا - ابتدا در خصوص ضرورت انتشار کتاب و اینکه چرا سراغ این موضوع رفتید توضیح بفرمایید.

این کتاب در اصل پایان‌نامه من در دانشگاه علامه طباطبایی بوده است. از آنجا که استاد راهنمای من در حوزه ادیان تطبیقی کار می‌کرد، تصمیم گرفتم موضوعی را به صورت تطبیقی مطالعه کنیم و آن موضوع پرستشگاه‌های ادیان بود. به همین جهت ما آیات قرآن و کتب عهدین را در این موضوع بررسی کردیم و به مسائلی در حوزه احکام و مسائل فرهنگی پرداختیم. برای این تحقیق منابع زیادی را در این حوزه بررسی کردیم مثل منابع تفسیری و کتب تاریخی.

کتاب در چهار بخش کلی تنظیم شده است؛ بخش اول درباره لغات و اصطلاحات مهمی است که در مورد پرستشگاه‌ها وجود دارد از جمله اصطلاحاتی که در قرآن وجود دارد. بخش دوم درباره پیشینه شکل‌گیری پرستشگاه‌ها است، بخش سوم درباره پرستشگاه از منظر قرآن و روایات اهل بیت (ع) و بخش پایانی نتیجه‌گیری است. ما تلاش کردیم بحث خودمان را گسترده کنیم لذا حجم کتاب حدود چهارصد صفحه شده است. انجام این پژوهش حدود دو سال طول کشید و نهایتاً در جهاد دانشگاهی دانشگاه علامه طباطبایی به چاپ رسید.

اینکا - سوال بنده این بود که دغدغه ذهنی شما چه بوده است که این موضوع را انتخاب کردید؟ فرضیه‌ای که در ذهن شما موجب شد که سراغ این موضوع رفتید چه بود؟

همانطور که در پایان‌نامه‌های دانشجویی اول مسئله و فرضیه بیان می‌شود مسئله اصلی ما هم این بود که بررسی کنیم نگاه قرآن به پرستشگاه‌های ادیان دیگران به چه صورت است. آیا قرآن به پرستشگاه‌های ادیان دیگر نگاه مثبت دارد یا خیر. به عنوان مثال نگاه قرآن به کنیسه به چه نحوی است؟ چه در حوزه احکام و چه در حوزه فرهنگی و سیاسی و حقوقی و تبلیغی. اگر شما به فصل آخر کتاب مراجعه کنید می‌بینید بخش مهم کتاب را به کارکردهای پرستشگاه‌ها اختصاص دادیم. ما کارکردهای پرستشگاه‌ها را در این کتاب به صورت تطبیقی بررسی کردیم؛ مثلاً گفتیم مساجد چه کارکردهایی دارند و آن را با پرستشگاه‌های ادیان مختلف مقایسه کردیم.

در واقع مسئله اصلی ما این بود که نگاه قرآن و احادیث را نسبت به پرستشگاه‌های دینی خودمان و دین یهودیت و مسیحیت بررسی کنیم. در این پژوهش به این پرسش‌ها پاسخ دادیم که مثلاً آیا امکان دارد یک مسلمان در پرستشگاه یهودیان نماز بخواند یا امکان دارد جایگاه پرستشگاه‌های یهودی را با مساجد تغییر دهیم؟ اساساً حقوقی که این پرستشگاه‌ها دارند چیست؟ آیا امکان دارد جایگاه پرستشگاه‌ها را تبدیل کنیم. ما این مسئله را از منظر حقوقی و شرعی بررسی کردیم.

اینکا - تمایز پرستشگاه‌ها در دین اسلام با سایر ادیان چیست؟

به نظر من مهم‌ترین مسئله، کارکردهای روزانه و همیشگی مساجد است. مساجد در هر زمینه‌ای وارد می‌شوند چه دینی و

عبادی، چه زمینه های سیاسی و اجتماعی و حتی زمینه اقتصادی. این مهم ترین تفاوتی است که پرستشگاه اسلامی، یهودی و مسیحی دارند. در واقع ارتباط مردم با پرستشگاه های اسلامی مثل مساجد نسبت به سایر ادیان بیشتر است. پرستشگاه های مسیحیت که همان کلیسا است، روزهای خاصی از هفته پذیرای مردم است ولی پرستشگاه اسلامی هر روز هفته و حداقل روزی سه مرتبه پذیرای مردم هستند. بیشترین موضوعی که می تواند در این مراجعه مورد توجه مردم باشد مسائل دینی و عبادی است یعنی مردم در مساجد به عبادت خود می پردازند. پس ارتباط مردم با مساجد به مراتب نسبت به ادیان دیگر بیشتر است و این تفاوت تفاوت برجسته ای است که در کتاب به آن پرداختیم.

ایکنا - اشاره کردید تمایز پرستشگاه های اسلامی با سایر ادیان در این است که در اسلام مساجد کارکردهای جدیدی پیدا کردند. شاید یک نفر سؤال کند آیا این کارکردهای جدید حسن است یعنی مساجد را از هویت خودشان که قرار است محل پرستش و عبادت باشند کما اینکه در سایر ادیان اینگونه است، دور نمی کند؟

هویت واقعی پرستشگاه همانطور که اشاره کردید امور عبادی و دینی است و مردم برای عبادت به این اماکن مراجعه می کنند اما همانطور که همه می دانیم اگر بخواهیم مردم را جذب اماکن مذهبی کنیم باید در کنار این کارکردهای مذهبی و دینی، کارکردهای مختلف دیگری که می تواند مردم را تشویق کند به این اماکن بیایند به کار بگیریم. به عنوان مثال در بلایای طبیعی که در شهرهای مختلف داریم مساجد اولین جا هستند که مردم می توانند به آن مراجعه کنند و کار امدادسانی را در آن مکان انجام دهند. این کارها قلب مردم را به مساجد نزدیک تر می کند و مردم شوق پیدا می کنند به این اماکن بیایند.

در اوایل انقلاب مساجد کارکرد نظامی هم داشتند و بیشتر نیروهای نظامی ما از آنجا ساماندهی می شدند کما اینکه در صدر اسلام هم اینگونه بود و مسلمانان در مساجد تجهیز می شدند. اینکه ما کارکردهای نظامی، سیاسی و اجتماعی را برای مساجد در نظر می گیریم به این معنا نیست که مساجد را از کارکرد اصلی خودشان که امور عبادی است، دور می کنیم. پس مساجد می توانند کارکردهای مختلف داشته باشند در عین حال که کارکرد اصلی آن ها امور عبادی است ولی ادیان دیگر فقط به همین کارکرد توجه دارند و فقط از منظر عبادی به آن توجه دارند ولی ما در اسلام با دید گسترده تری به مساجد نگاه می کنیم و معتقدیم مساجد می توانند کارکردهای بسیاری داشته باشند از جمله برگزاری جلسات مشاوره در مساجد که رابطه مردم با مساجد را تقویت می کند.

ایکنا - در دهه های اخیر در کنار مساجد اماکنی نظیر حسینیه، مهدیه و فاطمیه احداث شد و یکی یکی کارکردهای مساجد از آن گرفته شده و به نوعی برون سپاری صورت گرفت. به نظر شما چگونه می شود جایگاه محوری مسجد را دوباره به آن برگرداند و به تعبیر شما مسجد دوباره به هسته مرکزی جامعه تبدیل شود.

اتفاقاً مسئله اصلی ما برای پرداختن به این موضوع همین بود چون ما دیدیم جوانان ما از مسجد فاصله گرفتند. وقتی خودم در مساجد حضور پیدا می کردم، می دیدم صفوف مساجد از جوانان خالی است و مردم در مساجد کمتر حضور پیدا می کنند. بنابراین اصلی ترین موضوع ما همین بود و خواستیم به این مسئله بپردازیم که مساجد کارکردهای مختلفی دارند که اگر آن ها را به مردم جامعه معرفی کنیم، به تحکیم نقش مساجد کمک می کند. ما برای رسیدن به این هدف به صورت تاریخی به این مسئله پرداختیم که در صدر اسلام مساجد چه کارکردهایی داشتند، مردم چقدر با مساجد در ارتباط بودند و زندگی عبادی و حتی زندگی معیشتی خود را بر پایه مساجد مدیریت می کردند.

پس ما اگر بتوانیم کارکردهای مساجد را به خوبی به مردم آموزش دهیم و نشان دهیم که مساجد چه کارکردهایی می توانند داشته باشند و این را به جوانان اطلاع دهیم، می توانیم جوانان را به مساجد جذب کنیم. به عنوان مثال مساجد از صدر اسلام تاکنون در حوزه آموزشی فعال بودند و ما می توانیم در قالب کلاس های آموزشی نسل جدید را به مساجد جذب کنیم ولی این هدف میسر نیست مگر اینکه به مردم اطلاع رسانی کنیم چون مردم اطلاع ندارند. به خاطر همین بنده به شخصه تلاش می کنم در این حوزه کار کنم و مقاله بنویسم تا مردم را به سوی این اماکن عبادی سوق دهیم.